

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Die Fortem der Eren
Sind Nacht.

Harald Pöcher

A hadtudomány
megítélése és helyzete
napjainkban

Harald Pöcher

A hadtudomány megítélése és helyzete napjainkban

Vákát

Harald Pöcher

A hadtudomány megítélése és helyzete napjainkban

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ
Budapest, 2023

Fordította: Ondr k József

Szakmai lektor:
Padányi József

A borit n Albrecht Dürer *A Hatalom  s Dicsőség kapuja* című metszetének részlete látható.

Kiadja a Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Ludovika Egyetemi Kiadó
A kiadásért felel: Deli Gergely rektor

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

Felelős szerkesztő: Varga Zoltán
Olvasószerkesztő: Kalcics Ildikó
Korrektor: Tomka Eszter
Tördelőszerkesztő: Stubnya Tibor

Borítóterv: Karácsony Fanni

ISBN 978-963-531-947-3 (nyomtatott)
ISBN 978-963-531-948-0 (elektronikus PDF) | ISBN 978-963-531-949-7 (ePub)

  A szerző, 2023
  A fordító, 2023
  A kiadó, 2023

Minden jog védve.

Tartalom

Előszó	9
Bevezetés	11
Igény a hadtudományra	13
A hadtudomány fejlődésének rövid története	15
Szun-ce	15
Raimondo Montecuccoli	16
Zrínyi Miklós	19
Tábori kis tracta	19
Vitéz hadnagy	19
Mátyás király életéről való elmélkedések	20
Az török áfium ellen való orvosság (Ne bánts a magyart!)	21
Névtelen levél (Montecuccolinak)	23
Hadtudomány a Habsburg Birodalomban	23
Fogalmak és módszerek	29
A tudományos kérdés	33
Elmélet, megközelítés	34
Módszer	38
Az eredmények bemutatása, következtetések	41
A hadtudomány helyzete Európa német nyelvterületein	43
Német Szövetségi Köztársaság	43
Oktatás Németországban	45
Kutatások, nemzetközi együttműködések	48
Svájc	50
Oktatás	51
Hadtörténelem-oktatás	52
Hadigazdaság-oktatás	53
Katonapszichológia és katonai oktatás	53
Projekttek	55
Nemzeti és nemzetközi kutatási együttműködés	56
Ausztria	59
A hadtudomány helye a tudományok között	62
Oktatás	63

A tisztek egyetemi szintű képzésének helyzete Ausztriában	64
A Theresianum Katonai Akadémia (Theresianische Militärakademie, TherMilAk)	65
A Nemzetvédelmi Akadémia (Landesverteidigungsakademie, LVAK)	66
A kutatás tárgya: a probléma	69
Alkalmazott kutatás és fejlesztés az Osztrák Szövetségi Hadseregnél	71
Aktuális kutatási projektek	71
A hadtudomány alapjai Andreas Stupka szerint	73
A hadtudomány alapjai Hollerer és Peischel szemléletében	77
Az Österreichische Militärische Zeitschrift és a Truppendienst	79
A hadtudomány megítélése néhány európai országban	83
Belgium	84
Csehország	85
Dánia	86
Finnország	87
Franciaország	89
Görögország	91
Hollandia	93
Lengyelország	95
Magyarország	96
Nagy-Britannia	97
Norvégia	99
Olaszország	100
Portugália	102
Románia	104
Spanyolország	105
Svédország	106
Szerbia	107
Szlovákia	109
Törökország	110
A hadtudomány Oroszországban	111
Közös hadtudomány egy közös európai hadsereg számára – a legjobbnak kell lenni a világon!	115
Az Európai Egyetemek kezdeményezés alapvető céljai	116
Az „Egyesült Európa” hadtudománya	117
A hadtudomány helyzete egyes amerikai demokráciákban	119

Amerikai Egyesült Államok	119
Brazília	121
Chile	123
Kanada	125
A hadtudomány helyzete egyes ázsiai és óceániai országokban	127
Ausztrália	127
India	127
Japán	132
Kína	132
A Nemzetközi Hadtudományi Társaság	135
Gazdasági hadviselés – súlyos károk okozása vérontás nélkül	137
Mit is jelent ez a kifejezés, hogy „gazdasági hadviselés”?	138
Gazdasági hadviselés a múltban – néhány klasszikus példán bemutatva	139
Napóleon kontinentális zárata	139
A Bernhard-hadművelet	140
Hogyan folytassunk sikeresen gazdasági háborút?	141
A gazdasági hadviselés eszközei és fegyverei	141
Fiskális eszközök és fegyverek	142
Monetáris eszközök és fegyverek	143
Kereskedelmi eszközök és fegyverek	143
Kémkedési eszközök és fegyverek	144
Fejvadászat	145
Biológiai-gazdasági hadviselés	145
Az információ mint fegyverrendszer	146
A kiberhadviselés alkalmazása a gazdasági hadviselésen belül	146
A gazdasági hadviselés fajtái és szervezete	147
Döntéshozatali folyamatok és a vezetési-kiképzési rendszer	148
Jövőbeni kilátások	149
Következtetések és végső megjegyzések	151
Felhasznált irodalom	153
Internetes források	156

Vákát

Előszó

Egyetlen könyv sem születik mások segítségével, és ez alól jelen könyv sem kivétel. Próbára tenné az emlékezetemet, ha mindenkit, aki hozzájárult a munkámhoz, felsorolnék, ráadásul az olvasót sem szeretném elijeszteni egy hosszú listával.

A könyv témái közül több a bécsi Nemzetvédelmi Akadémia (*Landesverteidigungsakademie*) által kiadott könyvekben és tanulmányokban már megjelent, és ezeket kiváló tudományos kutatók írták. Az ő megjegyzéseikből és kritikáikból is dolgoztam. Ezenkívül beszélgettem a könyvben elemzett országok katonai attaséival a hadtudomány fontosságáról a saját országukban. Névtelenül is köszönöm mindenkinek a segítségét.

Hálásan köszönöm továbbá, hogy a budapesti Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztviselőképző Karán működő Ludovika-történelmi Kutatóműhely vezetője, Padányi József vezérőrnagy úr megadta nekem a lehetőséget a könyv elkészítésére. Az egyetem támogatása és az ő ösztönzése nélkül nem tudtam volna elkészíteni ezt a munkát.

Végezetül pedig, mint mindig, köszönöm, hogy feleségem, Sakura és gyermekeim, Haruna és Musashi nagy türelemmel támogattak.

Bécs, 2021. július 31.

Harald Pöcher nyugalmazott vezérőrnagy

Vákát

Bevezetés

A hadtudomány mint tudományág egyedülálló helyet foglal el a tudományok rendszerében. Ez abból adódik, hogy korábban nem volt jellemző a kapcsolódó tárgyak oktatása és kutatása a civil egyetemeken, ezért a katonai egyetemek feladata a hadtudományi témák gondozása. Attól függően, hogy egy adott államban a katonai erő milyen helyet foglal el a társadalomban, a hadtudomány is ehhez képest vagy kiemelkedő, vagy éppen ellenkezőleg, kevésbé fontos szerepet játszik. A könyv fő részében többek között a hadtudomány szerepéről lesz szó a vizsgált államokban.

Azok az összetett követelmények, amelyekkel a modern fegyveres erők ma szembesülnek, tudományos megalapozottságot igényelnek mind a kutatásban, mind az oktatásban. Napjainkban ezért már vitathatatlan, hogy a hadtudomány önálló tudományág, de heves vita folyik arról, mi mindent kell valójában a hadtudomány kutatási tartalma alatt érteni. Ez azt jelenti, hogy meg kell vizsgálni, vannak-e alapvető kutatási irányai, és melyek az ezeket kiegészítő tárgyak, amelyek valójában más tudományágakhoz tartoznak. Ezt a lehatárolást is tárgyalja a könyv.

A Nyugat földrajzi egységként is homályos, nem egyértelműen meghatározott, a könyvben ezért e kifejezés a „nyugati civilizációra” vonatkozik. Ez leginkább azzal jellemezhető, hogy az ide sorolt államok nagyon hasonló társadalmi normákkal, etikai értékekkel, hagyományokkal, szokásokkal, hitrendszerekkel, politikai rendszerekkel, műalkotásokkal és technológiával rendelkeznek. E meghatározás használatával ráadásul számos állam megvizsgálható. Számuk észszerű határon belül tartása érdekében azonban csak azokat az államokat választottuk ki, amelyek jelentős katonai hagyományokkal rendelkeznek. A könyv tehát az Európai Unió válogatott államait, valamint az Egyesült Királyságot, Norvégiát, Svájcot, Kanadát, az Amerikai Egyesült Államokat, Brazíliát, Chilét, Ausztráliát, Japánt és Indiát mutatja be a hadtudományhoz való viszonyuk tükrében, kiegészítve a sort Törökországgal, Oroszországgal és Kínával. Az osztrák hadsereg nyugalmazott vezérőrnagya hivatásánál fogva, valamint a német nyelvű szakirodalomhoz való szélesebb körű hozzáférése okán a német nyelvterületre helyezte a fő hangsúlyt.

Vákát

Igény a hadtudományra

A hadsereg és ennél fogva a fegyveres erők egy közösség számára egyfelől a határok védelmét, másfelől pedig a határon túli békefenntartás szerepét töltik be. E két fő feladaton kívül egyéb, másodlagos célokat is szolgálnak, mint például az állam belbiztonságának és rendjének fenntartása a hatóságok kérésének megfelelően, vagy a segítségnyújtás rendkívüli katasztrófák esetén.¹

A fegyveres erőknek ilyen kihívásokhoz és veszélyekhez kell optimálisan alkalmazkodniuk. Mindig szükséges a cél és az eszköz összehangolása, amelynek a lehető legjobb eredmények elérése érdekében tudományos módszereket kell alkalmaznia. A hadsereg céljainak eléréséhez tehát állandóan szükség van tudományos kutatások folytatására és ezek alapján szervezeti-technikai-technológiai fejlesztések végrehajtására. A kutatásoknak tudományos alapossággal kell megtörténniük annak érdekében, hogy objektív kritériumokat lehessen felállítani, és az eredmények is megbízhatóak legyenek. Mindenekelőtt szükséges jelentősen csökkenteni azoknak a megfoghatatlan, nem mérhető tényezőknek a mennyiségét, amelyek egy katonai konfliktus során szerepet játszhatnak.

A háború jelenségének következetes megismerése, az élet védelme érdekében hozható lehetséges intézkedések, illetve a hadsereg igényeinek megfelelő, célirányos kutatások több évezredes múltra tekintenek vissza. Jóval azelőtt, hogy a tudomány utat tört volna a mindennapokba, az emberek szisztematikusan szerezték meg, majd fejlesztették tovább a háború művészetének és a katonai vezetésnek az ismeretét. Mivel egy közösség túlélése nagyban függött e tudás hatékonyságától, a katonai mesterség esetében mindig a tények kerültek előtérbe, és kevésbé a hit kérdései, amelyek legfeljebb bizonyos propaganda- vagy szociálpszichológiai-motivációs értékkel bírtak. Ez a megközelítés mind a mai napig fennáll, és a fegyveres erők alkalmazzák is.

Ebből kifolyólag a hadtudomány nem új keletű, hanem történelme, hagyománya és meghatározott tevékenységi köre is van. Ezek a tényezők jól kirajzolódnak

¹ Részletesebben lásd Padányi József: *A Magyar Honvédség műszaki csapatainak lehetőségei és feladatai békeidőben a természeti és civilizációs katasztrófák megelőzésében és a következmények feldolgozásában*. Kandidátusi értekezés. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 1994; valamint úő: *A NATO-tagság hatása a Magyar Honvédség szárazföldi csapatai műszaki támogatásának elméletére és gyakorlatára*. MTA doktori értekezés. Budapest, 2007.

a szovjet hadtudománnyal foglalkozó szerzőknél, amint az alábbi idézet is mutatja:

„Eszert a hadtudomány a fegyveres küzdelemre való felkészüléssel és annak megvívásával kapcsolatos tudásunk egységes rendszere, amelynek segítségével megvédehetjük a szovjet államot az imperialista agressziótól. A szovjet hadtudomány a fegyveres küzdelem objektív törvényei alapján kutatja saját maga és az ellenség gazdasági és politikai-erkölcsi lehetőségeinek kérdéseit. Kutatja a felszerelés és a technológia kérdéskörét, a fegyveres konfliktusok eszközeit, formáit, a fegyveres erők felépítésének, továbbképzésének és oktatásának alapjait, illetve foglalkozik a fegyveres erők háborús biztonságának kérdéseivel. Következésképpen, a szovjet hadtudomány nemcsak a háború művészetének elméletével foglalkozik – ami a hadászati, hadműveleti és harcászati kérdéseket vizsgálja –, hanem az ország gazdasági, politikai-erkölcsi lehetőségeit és ezeknek a felkészítésre gyakorolt hatását, valamint a fegyveres konfliktusok folyamatát és eredményét is figyelemmel kíséri. Ezenfelül egyéb tudományágakat is magában foglal.”²

Amerikai és német források is hasonló gondolatokat fogalmaznak meg a hadtudománnyal kapcsolatban. Amerikai források gyakran szinonimaként használják a hadtudomány és a hadművészet fogalmát, noha a „művészet” alatt olyan mesterséget értünk, amely művészetté vált:

„A hadtörténelem tanulása során a hallgatók találkozni fognak olyan tantárgyakkal és utalásokkal, amelyek állítólag a hadtudományról szólnak, míg mások látszólag hasonló ismereteket fednek le, és a hadművészet témakörét dolgozzák fel. Sokkal fontosabb azonban annak felismerése, hogy a katonai témák, legyen szó művészetről vagy tudományról, intenzív és szigorú vizsgálatot igényelnek a szakma minden művelőjének részéről.”³

² M. W. Smirnow et al.: *Über sowjetische Militärwissenschaft*. Berlin, Deutscher Militärverlag, 1961. 66.

³ John I. Alger: *Definitions and Doctrine of the Military Art*. West Point – New York, Avery, 1985. 13.

A hadtudomány fejlődésének rövid története

A hadtudomány önálló tudományág, amely a hadviselés egyre összetettebbé válásának következtében alakult ki. Megjelenése feltehetően az emberi társadalom fejlődésével köthető össze. A *Biblia* nemcsak a háború minden addig ismert formáját ábrázolja, hanem bemutat több megközelítést is a háború doktrínájának megfogalmazására.

Számos mezopotámiai és ókori egyiptomi templomfelirat mutatja az i. e. 1274-ben vívott kádesi csata történetét, amelyet II. Ramszesz fáraó és II. Muvatallisz, a Hettita Birodalom uralkodója vívott. Ezek a feliratok az időszámításunk előtti időkben készültek, és gyakorlatilag a hadtudományi dokumentumok előfutárainak tekinthetők. Nevezhetjük ezeket egy háború, illetve a háború természetének első dokumentált ókori leírásának is.

A háborúval foglalkozó első szisztematikus mű Szun-ce kínai tábornok *A háború művészete* című könyve volt az i. e. 5. században. Ezt tartják a katonai stratégiáról írt legrégebbi fennmaradt műnek. Európában a legrégebbi írott emlékek a trójai háború idejéből származnak, és Homérosz munkásságához kötődnek, amelyek több hadtudományi gondolatot is tartalmaznak. Az ókorból számos további hadüggyel és erődítményépítéssel foglalkozó elméleti munka maradt fenn az utókor számára, különösképpen a római időkből. A római hadelméleti író, Flavius Vegetius Renatus a 4. században írta meg az *Epitoma rei militaris* című művét, amely a középkortól egészen a modern időkig alapként számított a hadviselés témájában. VI. Leó bizánci császár (866–912) írta az első ismert értekezést a katonai logisztikáról, *A háború művészetének összefoglaló magyarázata* címmel.

Szinte minden országnak megvan a maga kiemelkedő, felvilágosult hadtudományi alakja: Kínának például Szun-ce, Németországnak Clausewitz, Magyarországnak Zrínyi Miklós, Ausztriának pedig Raimondo Montecuccoli és Károly főherceg.

Szun-ce

Szun-ce kb. i. e. 544–496 között élt ókori kínai író, filozófus és hadvezér volt, aki a keleti Csou-korban élt, s hagyományosan őt tartják a később világhírűvé vált

A háború művészete (vagy: A hadviselés törvényei) című könyv szerzőjének.⁴ Írása a katonai stratégia egyik legnagyobb hatású alkotása, amely a nyugati és a kelet-ázsiai filozófiát és katonai gondolkodást egyaránt befolyásolta. Munkái sokkal inkább a harc olyan lehetőségeire összpontosítanak, mint a cselszövés, a feltartóztatás, a kémek alkalmazása, illetve magának a háborúnak az alternatívájára a szövetségek létrehozása és megtartása által, a megtévesztés, valamint az erősebb ellenségnek való átmeneti behódolásra hajlandóság révén. Szun-cét a kínai, illetve kelet-ázsiai kultúrában nagyra becsülik, legendás történésznek és kiemelkedő katonai alaknak tartják, ennek megfelelően munkáját a kezdetek óta dicsérik és alkalmazzák is a kelet-ázsiai hadviselésben. A huszadik század során *A háború művészetének* népszerűsége megnőtt, és a nyugati társadalmakban is elismerték a gyakorlati hasznát. A mű gondolatait a mai napig számos területen alkalmazzák, beleértve a kultúrát, a politikát, az üzleti életet, a sportokat és természetesen a modern hadviselést.

Raimondo Montecucoli

Napjainkban kevés olyan szakértő van, aki Montecucoli teljes munkásságát ismeri, noha legjelentősebb műveit latinra, franciára és németre is lefordították.

Korának egyik legképzettebb stratéga volt, aki felismerte, hogy a győzelemhez nemcsak a bátorság döntő fontosságú, hanem a hadtudományi ismeretek is. Pomerániai fogsága alatt a vár könyvtárában található könyvek olvasásával mélyítette el tudását. Mivel olasz volt az anyanyelve, a könyvei többségét vagy olaszul, vagy latinul írta, folyékonyan beszélt azonban franciául és németül is.

A fogsága alatt, 1641 és 1642 között készítette el első művét, *Értekezés a háborúról (Trattato della guerra)* címmel, amely három könyvből áll: az első A háború tervezése, a második a Hadviselés, a harmadik pedig A háború befejezése címet viseli. Az első könyv a következő négy fejezetet tartalmazza: Tudnivalók a háborúról; A szövetségesekről; A fegyverzetről; A katonákról. A második könyv tíz fejezetből épül fel: Védekező hadviselés; Támadó hadviselés; Hadviselés nyílt terepen; A fegyelemről; Az élelemről; A kémekről és felderítőkről; A menetelésről; A pihenő helyzetről; A harcokról; A besorozott katonákról

⁴ Tokaji Zsolt – P. Szabó Sándor: *A kínai hadtudomány klasszikusai*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.